

9 juni 2022

Verschenen op 7 juni 2022 op [German Foreign Policy](#) (*)

Nederlandse vertaling door Ander Europa

Met dank voor de toelating tot publicatie

De EU belemmert inspanningen van de Verenigde Naties (VN) om wereldwijde hongersnood als gevolg van oorlog en sancties af te wenden. Het plan voorziet in de doorvoer van de enorme graanvoorraden van Oekraïne over Wit-Rusland (Belarus) voor verscheping via havens aan de Oostzee. Het plan, dat wordt gesteund door VN-secretaris-generaal António Guterres, wordt beschouwd als het enige haalbare alternatief voor het onlangs geblokkeerde graantransport via de Zwarte Zee. De EU is evenwel niet bereid haar sancties tegen de uitvoer van meststoffen uit Belarus op te heffen, een voorwaarde voor een succesvolle uitvoering van het plan. Guterres is wel voorstander van deze opheffing, om zo de wereldwijde aanvoer van meststoffen veilig te stellen. Het is veelbetekenend dat Brussel op 3 juni de sancties tegen de Wit-Russische kunstmestproducenten nog aanscherpte. Anderzijds winnen de pogingen van de VN om de export van Oekraïens graan via de Zwarte Zee op gang te brengen, aan kracht. Rusland en Turkije maken de weg vrij voor de eerste leveringen vanuit Odessa.

De tweeledige aanpak van de VN

Vorige week hebben de Verenigde Naties tastbare vooruitgang geboekt in hun pogingen om de dreiging van een wereldwijde hongercrisis ten gevolge van de oorlog in Oekraïne en westerse sancties af te wenden. VN-secretaris-generaal António Guterres verklaarde dat het zijn bedoeling is “de voedselproductie van Oekraïne en die van Rusland en Wit-Rusland, en ook de kunstmest van deze laatste, in de wereldmarkt te reïntegreren”.^[1] In feite zijn beide pistes, de Oekraïense en de (Wit-)Russische, nodig om de wereldwijde voedselvoorziening veilig te stellen. De laatste tijd leverde Oekraïne ongeveer 10 procent van de tarwe en gerst in de wereld, en ongeveer 16 procent van de maïs. Rusland op zijn beurt is de belangrijkste tarwe-exporteur, en Rusland en Wit-Rusland zijn samen goed voor ongeveer 40 procent van de export van kalizout (potas) in de wereld, nodig voor de productie van kunstmest. Zonder meststoffen zal de komende oogst niet genoeg voedsel opleveren om de wereld te voeden. Sinds het begin van de oorlog in Oekraïne streeft de VN ernaar de Russische en Wit-Russische export te hervatten, samen met die van Oekraïne.

Oplossing in zicht

Een oplossing voor de uitvoer van Oekraïense tarwe – waarvan 95% traditioneel via Zwarte Zeehavens wordt doorgevoerd – is momenteel in zicht. Deze uitvoer wordt evenwel door verschillende obstakels belemmerd. Enerzijds zijn de Oekraïense havens bezet door Rusland of worden ze geblokkeerd door de

Russische marine. Anderzijds heeft de Oekraïense marine de kustwateren ondermijnd om Russische aanvallen vanuit zee te voorkomen. In eerste instantie hebben Rebeca Grynspan, secretaris van de UNCTAD (VN-ontwikkelingsorganisatie), en Martin Griffiths, coördinator voor noodhulp van de VN, hun besprekingen in Moskou vorige week als ‘constructief’ omschreven en gezegd dat zij hoopten op een oplossing. Het is bekend dat de Russische president Vladimir Poetin in principe heeft ingestemd met de beëindiging van de havenblokkade. In dat geval zou Turkije op zijn beurt de Oekraïense zeemijnen verwijderen en de graanschepen veilig door de Zwarte Zee begeleiden.[2] Na intensieve bilaterale onderhandelingen eind mei hebben waarnemers hoop op een doorbraak in de besprekingen tussen de Turkse minister van Buitenlandse Zaken Mevlüt Çavuşoğlu en zijn Russische ambtgenoot Sergej Lavrov, gepland voor 8 juni in Ankara. Volgens berichten in de Russische en Turkse media is een succesvolle uitkomst nabij.

Sancties werken als een hagelschot

Het is echter nog steeds niet duidelijk hoe het tweede aspect van de aanpak van de VN – het mogelijk maken van de uitvoer van Russisch en Wit-Russisch graan en meststoffen – moet worden gewaarborgd. Zowel de EU als de VS kunnen zich tot dusver verschuilen achter hun bewering dat geen van deze producten onder hun sancties tegen Rusland vallen. Dit is waar, maar het verhuult het feit dat enerzijds de transatlantische sancties tegen kalizouten uit Wit-Rusland nog steeds van kracht zijn, en dat anderzijds de Russische export enorm wordt gehinderd door strafmaatregelen tegen de transportsector en de financiële sector. De vrees voor een verdere uitbreiding van de embargo-maatregelen van het Westen is een bijkomende belemmering met een negatief effect op de handel. Dit afschrikkend effect van sancties is bekend uit vroegere ervaringen. Niet zelden hebben sancties zelfs humanitaire hulp geblokkeerd. [3] Er zijn meldingen dat Washington bereid is het ‘hagelschoteffect’ [cfr. de zwerm loodjes van een jachtgeweer, waarvan er misschien maar één doel treft] van de sancties op de Russische export van graan en kalizouten tegen te gaan. Linda Thomas-Greenfield, de Amerikaanse ambassadeur bij de VN, wordt geciteerd zeggende dat geïnteresseerde bedrijven inklaringscertificaten zouden kunnen krijgen.[4]

Guterres' Wit-Rusland-Baltisch plan

De inspanningen van de Verenigde Naties worden momenteel vooral gesaboteerd door de EU, met name door haar plannen om de Oekraïense graanvoorraden niet alleen via de Zwarte Zee, maar ook over land uit te voeren. Met name Duitsland werkt momenteel aan de organisatie van de graanexport van Oekraïne per trein via Polen en Duitsland. De uitvoer is gepland vanuit Duitse of Italiaanse havens. [5] Er doen zich echter aanzienlijke problemen voor doordat de lading aan de Oekraïens-Poolse grens op andere treinen moet worden overgeladen, als gevolg van het verschil in spoorbreedte. Dat is zo tijdrovend dat deskundigen vrezen dat slechts een klein gedeelte van de Oekraïense voorraden op tijd zal kunnen worden weggevoerd. Een haalbaar alternatief zou het graantransport via Wit-Rusland naar een van de Baltische havens zijn, met name het Litouwse Klaipėda. Via deze route kan bijna tweederde van iets meer dan 20 miljoen ton graan, die momenteel in Oekraïne ligt opgeslagen, beschikbaar worden gemaakt. VN-secretaris Guterres heeft deze route goedgekeurd.

“Categoriek uitgesloten”

EU-sancties tegen Wit-Rusland blokkeren dit project. Minsk [Wit-Russische hoofdstad] is bereid het vervoer van het graan over zijn grondgebied te organiseren, maar eist als tegenprestatie dat de huidige sancties op sommige van zijn exporten via havens, zoals die van Klaipėda, worden opgeheven. Dit zou gedeeltelijk samenvallen met het plan van de VN om de uitvoer van kalizouten ook uit Wit-Rusland te hervatten, teneinde de voedselvoorziening in de wereld opnieuw veilig te stellen. De EU weigert echter. Vorige week werd gemeld dat ‘de lidstaten en de Commissie’ van oordeel zijn dat “opheffing of versoepeling van de sancties tegen Wit-Rusland categoriek uitgesloten zijn.”[6] De afgelopen drie maanden heeft Brussel geprobeerd Minsk met financiële aanbiedingen weg te lokken van Rusland. Het is echter opvallend dat de EU na de sancties van 9 maart alleen aan Rusland nieuwe sancties heeft opgelegd, en niet aan Wit-Rusland. De Wit-Russische regering heeft niet gereageerd op de avances van de EU. Zij maakte duidelijk dat pogingen om een wig te drijven tussen haarzelf en Rusland tot mislukken gedoemd waren.

De prioriteiten van de EU

Op 3 juni legde de EU dus nieuwe sancties op aan Wit-Rusland. Deze sanctieronde is gericht tegen bedrijven als Belaruskali, de belangrijkste potasproducent van het land, tegen het hoofd van het bedrijf, Ivan Golovati, en tegen de exporttak, Belarusian Potash Co.[7] Het opleggen van strafmaatregelen tegen bedrijven, wier producten VN-secretaris-generaal Guterres weer beschikbaar wil stellen om een wereldwijde hongercrisis af te wenden, is een opvallend rechtstreekse belediging aan het adres van de Verenigde Naties. Het geeft aan dat de EU een hogere prioriteit geeft aan het verzwakken van vijandige staten dan aan het voorkomen van een hongercrisis.

(*) [German-Foreign-Policy.com](https://www.german-foreign-policy.com/) wordt gerealiseerd door een groep onafhankelijke journalisten en sociale wetenschappers die “permanent de hernieuwde pogingen van Duitsland opvolgen om terug een hoge machtsstatus te verwerven op economisch, militair en politiek vlak.” De meeste artikels zijn zowel in het Duits als het Engels beschikbaar.

[1] Sharon Marris: *World hunger at ‘new high’, UN warns, with enough grain to feed millions stuck in Ukraine.* [sky.com](https://www.sky.com/) 19.05.2022.

[2] William Mauldin, Jared Malsin, Evan Gershkovich: *Black Sea Grain Talks Gain Steam as Russia, Turkey Eye Cooperation.* [wsj.com](https://www.wsj.com/) 01.06.2022.

[3] Zie ook [Iran’s Shift to the East](#) en [Hunger wird gemacht \(II\)](#).

[4] William Mauldin, Jared Malsin, Evan Gershkovich: Black Sea Grain Talks Gain Steam as Russia, Turkey Eye Cooperation. [wsj.com](https://www.wsj.com) 01.06.2022.

[5] Zie ook [Die Hungerkrise](#).

[6] Thomas Gutschker, Friedrich Schmidt, Reinhard Veser: *Buhlen um Lukaschenko*. Frankfurter Allgemeine Zeitung 03.06.2022.

[7] *Belarus: EU keurt nieuwe sancties goed*. consilium.europa.eu 03.06.2022.

Dit delen:

[Facebook](#)

[Twitter](#)